

08

Book Review :

การเมือง เรื่องเล่า พระเจ้าตาก หลัง 2475

สาลิณี มานะกิจ*

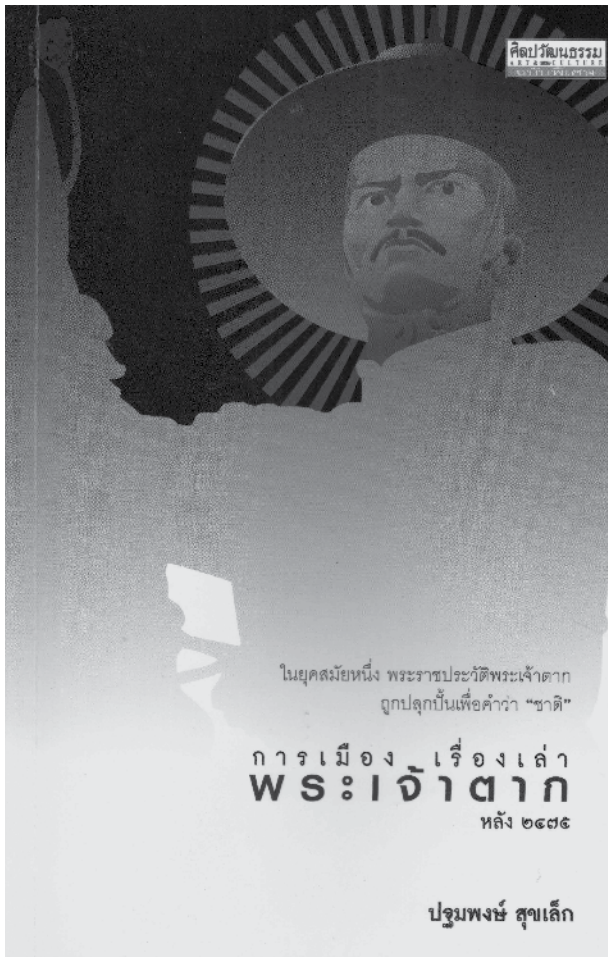
Salinee Manakij

* อาจารย์ประจำหมวดวิชาประวัติศาสตร์ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

หนังสือ “การเมือง เรื่องเล่า พระเจ้าตาก หลัง 2475” เขียนโดย ปฐมพงษ์ สุขเล็ก ปรับปรุงมาจากงานปริญาานิพนธ์ของผู้เขียนเรื่อง “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช : เรื่องเล่าและการประกอบสร้างความหมาย” ตีพิมพ์ในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 โดยสำนักพิมพ์มติชน

หากกล่าวถึงเรื่องราวของพระมหากษัตริย์ในสังคมไทยจากยุคอดีตจนถึงปัจจุบัน เรื่องราวของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ถูกพูดถึงและมีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างมากมาย ทำให้พระองค์เป็นพระมหากษัตริย์ที่อยู่ในความรับรู้ของสังคมไทยอย่างกว้างขวาง

ผู้เขียนเกรินไว้ในคำนำว่ารัชสมัยของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช แม้จะมีระยะเวลาเพียง 15 ปี แต่ก็ช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์สำคัญมากมาย เรื่องราวของพระองค์ที่กลายเป็นประเด็นถกเถียงทางวิชาการ มักเป็นพระราชประวัติในช่วงท้ายของพระชนมชีพซึ่งมีอยู่ 2 ประเด็น ประเด็นแรก คือ พระองค์มีพระสตีวิลาสหรือไม่ และประเด็นที่สอง คือ พระองค์ถูกประหารชีวิตหรือไม่ ปฐมพงษ์เห็นว่า “ความคลุมเครือเหล่านี้เป็นเสน่ห์ในเรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ยังคงส่งผลให้ได้รับการกล่าวถึงอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่น่าสนใจมากกว่าเรื่องข้อเท็จจริง คือ สังคมมีความคิดอย่างไรต่อพระองค์ด้วยการสะท้อนผ่านเรื่องเล่าในวรรณกรรมพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” (ปฐมพงษ์ สุขเล็ก 2560: (10))

Book Review - การเมือง
เรื่องเล่า พระเจ้าตาก หลัง
๒๔๗๕

ผู้แต่ง: ปฐมพงษ์ สุขเล็ก
สำนักพิมพ์: สำนักพิมพ์มติชน
ISBN 9789740215523
พิมพ์ครั้งแรก: มีนาคม 2560

จากความสนใจดังกล่าว ผู้เขียนเลือกกลุ่มตัวอย่างงานเขียนที่กล่าวถึงพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จากงานเขียนประเภทบันเทิงคดีจำนวน 15 เล่มที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นตัวแทนความคิดของสังคมที่มีต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองมาจนถึงปัจจุบัน เช่น เรื่อง**พระเจ้ากรุงธน** ผู้แต่งคือ หลวงวิจิตรวาทการ **สามกรุง** ผู้แต่งคือ พระราชวรพงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ **ใครฆ่าพระเจ้าตากสิน** ผู้แต่งคือ ภิกษุณีวรมัย กบิลสิงห์ **ฟ้าใหม่** ผู้แต่งคือ ศุภร บุนนาค เป็นต้น แม้งานเขียนเหล่านี้อาจถูกตั้งคำถามในแง่ข้อเท็จจริงของข้อมูลที่น่ามาใช้ แต่ปฐมพจน์มองว่า “เป็นงานเขียนที่เปิดโอกาสให้สร้างพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชตามที่คุณแต่งต้องการ ซึ่งอาจมีความสอดคล้องกับเอกสารทางประวัติศาสตร์หรือไม่ก็ตาม” (ปฐมพจน์ สุขเล็ก 2560: 6)

หนังสือเล่มนี้เกริ่นนำด้วยปฐมพจน์ว่าด้วยพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และสถานภาพของพระองค์ที่ปรากฏในเอกสารสมัยกรุงธนบุรีที่ยอมรับพระองค์ในฐานะกษัตริย์อย่างสมบูรณ์และชอบธรรม แต่ในพระราชพงศาวดารที่ถูกชำระใหม่ในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ สถานภาพของพระองค์ไม่ได้รับการยอมรับหรือยกย่องเป็นพระมหากษัตริย์ เนื่องจากเหตุผลของการสร้างความชอบธรรมทางการเมือง แต่หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง สถานภาพของพระองค์กลับถูกยกย่องในฐานะของวีรบุรุษผู้กอบกู้เอกราชของชาติไทย

การศึกษาเรื่องเล่าของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หลัง พ.ศ. 2475 ผู้เขียนแบ่งการศึกษาออกเป็น 2 ภาค ภาคแรก คือ ภาคการสร้างเรื่องเล่า เป็นการศึกษาวิเคราะห์แหล่งที่มาของข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลนำมาประมวลวิเคราะห์ให้เข้าใจกลวิธีและกระบวนการในการสร้างเรื่องเล่าได้ข้อสรุปว่ากระบวนการสร้างเรื่องเล่าของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ปรากฏในวรรณกรรมทั้ง 15 เรื่อง ได้แก่ การเลือกใช้เอกสาร การเลือก

คัดสรรหรือตัดทอนบางเหตุการณ์ และการนำเสนอเรื่องราวใหม่ตาม
ต้องการของผู้แต่งวรรณกรรม

จุดเด่นในภาคการสร้างเรื่องเล่า คือ ผู้เขียนใช้กระบวนการศึกษา
วิเคราะห์เอกสารได้อย่างละเอียด มีการใช้หลักฐานที่หลากหลายทั้งที่เป็น
เอกสารจากส่วนกลางและหลักฐานจากท้องถิ่นต่างๆ เช่น คำบอกเล่า
ตำนาน ตำราโหราศาสตร์ ตำราแพทย์ ฯลฯ รวมทั้งหลักฐานที่เป็นโบราณ
สถานและโบราณวัตถุมาใช้ในการวิเคราะห์ ถือได้ว่าเป็นงานวิชาการที่
รวบรวมหลักฐานที่กล่าวถึงเรื่องราวของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชไว้
อย่างน่าสนใจและหลากหลายมากเล่มหนึ่ง

บทสรุปสำคัญในภาคของการสร้างเรื่องเล่า คือ “...ในสมัยหลัง
เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา มีปรากฏการณ์เกิดขึ้นในเรื่องเล่าพระ
ราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คือ การปฏิเสธพระราช
ประวัติที่ลดทอนพระเกียรติยศ และสร้างเรื่องเล่าขึ้นมาใหม่เพื่อการเชิดชู
พระองค์” (ปฐมพงษ์ สุขเล็ก 2560: 127)

ภาคที่สองชื่อภาคการสร้างความหมาย ในส่วนนี้ผู้เขียนวิเคราะห์ว่า
บริบททางประวัติศาสตร์ช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองส่งผลต่อการ
สร้างความหมายด้านบวกให้แก่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ดังข้อความ
ตอนหนึ่งว่า “..ในช่วงสมัยหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองที่อำนาจอธิปไตย
กลับมาสู่ประชาชน การสร้างวีรบุรุษจากเดิมที่มีเฉพาะพระมหากษัตริย์
หรือพระราชวงศ์ชั้นสูงเปลี่ยนแปลงสู่วีรบุรุษจากสามัญชน ด้วยเหตุที่
สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีพระราชกำเนิดเป็นสามัญชน จึงได้รับการ
สร้างความหมายให้พระองค์เป็นวีรบุรุษของชาติ ด้วยการเน้นย้ำให้เห็นถึง
ความกล้าหาญและวีรกรรมอันสำคัญยิ่ง การเชิดชูสมเด็จพระเจ้าตากสิน
มหาราชในช่วงหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงเป็นการแสดงให้เห็นถึง
การสร้างความหมายที่มีความสอดคล้องกับบริบททางสังคม” (ปฐมพงษ์
สุขเล็ก 2560: 231) นอกจากนี้ยังนำเสนอภาพลักษณ์ด้านบวกอื่นๆ ของ

พระองค์ที่ปรากฏในวรรณกรรม เช่น เป็นผู้ทำนุบำรุงฟื้นฟูศาสนา มีความชอบธรรมในการขึ้นครองราชย์ เป็นศูนย์กลางของความสามัคคี รวมทั้งการโต้กลับความหมายที่ลบล้างพระเกียรติโดยปฏิเสธเรื่องพระสติวิปลาส และปฏิเสธเรื่องประหารชีวิต

หนังสือเล่มนี้สามารถตอบคำถามตามเจตนารมณ์ของผู้เขียนได้ค่อนข้างชัดเจนตามที่กล่าวไว้ว่า “หนังสือเรื่อง ‘การเมือง เรื่องเล่า พระเจ้าตากหลัง 2475’ อาจไม่ได้ให้คำตอบว่าพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่แท้จริงคืออะไร แต่ให้คำตอบได้ว่าในสังคมปัจจุบันเชื่อว่าพระราชประวัติของพระองค์เป็นอย่างไร เนื้อหาตอนใดมาจากประวัติศาสตร์ เนื้อหาตอนใดที่ถูกเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่ และเหตุใดหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงได้รับการกล่าวถึงอีกครั้งอย่างกว้างขวางในบทบาทวีรบุรุษของชาติไทย” (ปฐมพงษ์ สุขเล็ก 2560: (10-11)) เพราะหากผู้อ่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้อย่างพิถีพิถันแล้ว ย่อมเข้าใจได้ว่าเหตุที่เรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีความแตกต่างกันในแต่ละยุคสมัย เกิดจากปัจจัยสำคัญคือจุดประสงค์ทางการเมืองที่ทำให้เกิดกระบวนการสร้างเรื่องเล่าและการสร้างความหมายให้กับภาพลักษณ์ของพระองค์

อย่างไรก็ตามงานชิ้นนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่บ้างในแง่ของการวิเคราะห์ในภาคการสร้างความหมาย เพราะยังไม่ได้ศึกษาภูมิหลังของผู้แต่งวรรณกรรมมาประกอบในการวิเคราะห์เท่าที่ควร ทั้งๆ ที่เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญในการศึกษาวรรณกรรมในฐานะภาพสะท้อนประวัติศาสตร์ เพราะภูมิหลังของผู้แต่งย่อมส่งผลต่อแนวคิดและการนำเสนอเนื้อหาของวรรณกรรม มีเพียงหลวงวิจิตรวาทการเท่านั้นที่มีการกล่าวถึงภูมิหลังค่อนข้างละเอียด

ท้ายที่สุดกล่าวได้ว่าหนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นที่ใช้หลักฐานหลากหลายทั้งจากส่วนกลางและท้องถิ่น ประกอบกับผู้เขียนมีความอดุสาหะในการวิเคราะห์ตีความเอกสารจำนวนมากอย่างละเอียด อีกทั้งมีลีลาการเขียนที่ชวนอ่าน จึงนับเป็นงานวิชาการอีกชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจ และเป็นแนวทาง

สำคัญของการมองประวัติศาสตร์ผ่านวรรณกรรมประเภทบันเทิงคดี ซึ่งจะ
ช่วยเปิดโลกทัศน์และพื้นที่ในการศึกษาประวัติศาสตร์ให้ลุ่มลึกยิ่งขึ้น

